

Susret animatora za duhovna zvanja, Zagreb, Vrhovec 29,
18. – 20. rujna 2013.

MORALNA I DUHOVNA DIMENZIJA RASTA U VJERI NA PUTU ZVANJA

MORALNA DIMENZIJA RASTA U VJERI NA PUTU ZVANJA

prof. dr. sc. Stjepan Baloban

Pozdrav i Uvod:

.....
.....

Zahvaljujem se na pozivu za ovo predavanje. Temu: moralne dimenzije ... smatram veoma važnom, stoga mi je još draže da mogu o tome ovdje govoriti.

Za vas, koji me manje poznate ili ne poznate, rekao bih slijedeće: najveći dio svojega svećeničkoga i profesionalnoga rada bavim se mladima- bilo kao profesor na KBF-u- bilo kao odgojitelj u NBS-u u Zagrebu i to u 2 navrata: najprije kao „Promotor teološkog studija“, a onda kao rektor. Kao profesor predajem kolegije moralne teologije i socijalnog nauka Crkve.

U tim različitim aktivnostima, a posebno kada mladim ljudima govorite o temeljnim pitanjima iz moralne teologije, posebno o savjesti, slobodi, sve kompliciranijim konkretnim moralnim pitanjima bračnoga i spolnoga života nužno se susrećete sa moralnom dimenzijom ljudskoga i vjerskoga života.

S jedne strane, imamo viziju crkvenoga moralnoga života koju prenosimo mladima, našim studentima i studenticama a, s druge strane, ti naši mladi, studentice i studenti su djeca ovoga vremena pa i u odnosu na vjersko- moralni život i probleme s kojima se danas susrećemo.

Već na početku bih želim naglasiti: ne bi bilo nikako dobro s mladima koji se zanimaju za duhovno zvanje ili su na putu zvanja ili su već unutar odgojnoga procesa (sjemenište, bogoslovija, samostan...) „zaobilaziti određena teška moralna pitanja“ bilo da je nama kao animatorima o tome 'prilično teško govoriti' bilo da kandidat odnosno kandidatice o tome 'ne žele govoriti'.

Međutim, da bi s kandidatom ili kandidaticom za duhovno zvanje mogao govoriti o svemu, pa onda i o teškim moralnim pitanjima, moram biti za to *pripremljen* odnosno u onoj mjeri u kojoj je potrebno *stručno* osposobljen.

Kada govorim o temi *Moralna dimenzija rasta u vjeri na putu zvanja* mislim na one mladiće i djevojke koji su u sebi osjetili Božji poziv bilo da je riječ o vremenu prije nego što su stupili u određenu redovničku zajednicu, sjemenište ili bogosloviju bilo da je riječ o onima koji su već započeli svoj bogoslovski ili redovnički život.

Načelno govoreći jednako je važno promatrati *moralnu dimenziju* djevojke ili mladića prije konačnog opredjeljenja, za vrijeme donošenja odluke kao i poslije toga, to jest kada se već nalazi u određenoj zajednici.

To, drugim riječima znači, da i animatori za duhovna zvanja trebaju u svojim aktivnostima voditi računa o *moralnoj dimenziji* jednako kako to, vjerujem posebno čine u odnosu na *duhovnu dimenziju*. Štoviše, pri stupanju u bogosloviju ili redovničku zajednicu u današnje vrijeme posebnu pozornost treba posvetiti upravo moralnoj dimenziji života mladića ili djevojke.

Dolazimo do temeljnih pitanja: a) Što je to moralna dimenzija rasta u vjeri na putu zvanja odnosno na što se ona odnosi? i b) Na koji način noviji crkveni dokumenti o odgoju tretiraju to pitanje?

1. Kako razumjeti moralnu dimenziju u životu pa onda i u formaciji za svećeničko ili redovničko zvanje!

Već na prvi pogled u Hrvatskoj se susrećemo sa poprilično nejasnoće u odnosu na moralno, moralnost, moralni život... Prije svega, često se mogu čuti riječi: on ili oni moraliziraju; nemoj moralizirati; to je moraliziranje...

O čemu je, zapravo, riječ! Svakako, o nečem negativnom. Za koga se kaže da moralizira? Za onoga koji od drugih traži to i to činiti, a sam to ne radi; moraliziranje je, nadalje, teoretsko inzistiranje na određenim zahtjevima bez uvjerljivosti; pojam „moralizirati“ i „moraliziranje“ je u hrvatskom jeziku svakako negativan ili, u blažem obliku, izražava određenu nemoć nešto stvarno promijeniti...

U središtu riječi moraliziranje jest pojam moral. Je li onda i moral nešto negativno ili u najmanju ruku pojam koji je odraz čovjekove nemoći! Eto, pitanja za razgovor na različitim razinama, pa onda i sa mladima i s onima koji su na putu zvanja!

Ako je moraliziranje percipirano kao isključivo negativno, što je sa riječima koje u sebi sadržavaju pojam moral? Hoće li i one biti percipirane negativno pa ih se zbog toga „klonimo“ i u crkvenom govoru?

Najbolji odgovor na to i slična pitanja jest pokušati iznova otkriti pravo značenje riječi moral, moralno, etika i etično.

Dopustite mi, uistinu, ukratko protumačiti izvorno značenje pojmova jer nam to može pomoći u boljem razumijevanju tematike.

Hrvatska riječ moral dolazi od latinskih riječi *moralis* i *mos*, a ove opet od grčkog izraza *ethos*. Postoje dva značenja grčkog izraza *ethos* i to *ethos* sa eta – koji označava duševno stanje čovjeka, i *ethos* sa epsilon – koji označava običaj, naviku.

Poznati profesor moralne teologije, **Andrija Živković**, je na sljedeći način svojevremeno protumačio ove pojmove: „Riječ moral je latinskoga podrijetla (*moralis*, *moralitas*); upotrijebljena je da označi ono što u grčkom jeziku izražava riječ

dakle: *jedno duševno stanje čovjeka koji živi i radi slobodno, uvijek u nekom stalnom, sređenom, pažnje i poštovanja vrijednom stavu.*

Druga grčka riječ znači ono što latinska *mos*, a hrvatska običaj, navada, navika; otud „način življenja“, *mores*: ćudoređe. Nema sumnje da im je isti korijen, a nekada im je valjda bilo i isto značenje. Prema Živkoviću za tumačenje pojma moralno, mjerodavan izraz a ga samo upotunjuje¹.

¹ A. ŽIVKOVIĆ, *Osnovno moralno bogoslovje*, I, Tipografija d.d., Zagreb 1938., str. 2.

U novije vrijeme, posljednjih desetljeća pomalo se gubi razlika između pojmova etika i moral i sve je vidljivije **semantičko približavanje**, tj. i jedan i drugi pojam se mogu upotrijebiti za isto značenje. Na primjer, *etika* je termin koji se zadržava za racionalno i filozofsko obilježje (iako se govori također o 'moralnoj filozofiji') i *moral* koji se upotrebljava za *religioznu refleksiju* (iako se govori također o 'etici' budista, 'etici' kršćana itd.); u drugim slučajevima *etika* znači temeljno studiranje problema (iako se također govori o 'moralnim' sudovima, 'moralnoj' analizi, itd.), dok se *moral* odnosi na konkretne norme ljudskog ponašanja (iako se govori o 'etici' pobačaja, fiskalnoj 'etici' itd.). Pojedini teolozi moralisti se zalažu za potpuno semantičko približavanje².

Pojam moral se odnosi, prije svega na „unutarnje duševno stanje“ u čovjeku, na „unutarnji stav“ čovjeka, a tek popratno na naviku i način življenja. Iz „unutarnjeg“ proizlazi i vanjsko ponašanje.

Sveti Toma Akvinski također tvrdi da se pojam moral treba izvesti iz *ethos* - tj. odnosi se više na karakter čovjeka, na ono unutarnje³.

Zašto je, prema svemu ovome, važno voditi više računa o moralnoj dimenziji u formaciji?

Odgovor je prilično jasan: *moralno* u čovjeku je, ako smijem jako pojednostaviti, unutarnje sređeno stanje čovjeka koji živi i radi slobodno u odnosu na temeljni vrijednosni sustav. Riječ je o „vrsti osobe“ koja se ostvaruje kao čovjek i za nas kao kršćane, nasljeđujući Isusa Krista, kao kršćanin. Iz toga, iz „biti čovjek“ proizlazi „djelovanje – postupanje“ u konkretnom životu.

I tu se vraćamo važnom pitanju: Na što mislimo kada govorimo o moralnoj dimenziji? Na isključivo vanjsko ponašanje čovjeka - pa onda i svećenika, redovnika ili svećeničkog ili redovničkog kandidata - na isključivo vanjsko ponašanje koje ne mora biti povezano s 'onim što čovjek jest' s 'unutarnjim stavom' čovjeka!

Ako se moralno odnosno nemoralno ponašanje razumije kao prije svega 'vanjsko ponašanje', onda se i kao crkveni službenici nalazimo pred brojnim problemima konkretnoga života.

Događalo se u Crkvi da su se ljudske pogreške ili nemoralna ponašanja u konkretnom životu nastojala „prekriti“ pre naglašavanjem duhovne dimenzije, pobožnosti...

Držim da upravo na takvo stanje želi upozoriti papa Franjo, kako svojim načinom života tako i riječju i porukama. Njegove propovijedi na jutarnjim misama u Domu sv. Marte već su obilježile povijest Crkve.

„Na temelju liturgijskih čitanja papa Franjo svako jutro radnim danom poput kirurga, u propovijedi iznosi ono što je loše i što otežava put spasenja. Jednostavnim i jasnim teološko-crkvenim rječnikom, a na temelju ogromnog pastoralnog i učiteljskog iskustva, objašnjava pojave koje su trenutno prisutne u crkvenom i uopće kršćanskom životu, a koje na očigledan način priječe širenje evanđelja u Crkvi i u svijetu u kojem živimo. Pri tom uvodi jedan *novi stil* crkveno – teološkog govora u kojem je na prvom mjestu *istina* i

² M. VIDAL, *L'Atteggiamento morale, 1 /Morale fondamentale* (tit. or. *Moral de actitudes, 1 /Moral fundamental*, Editorial PS, Madrid), Cittadela Editrice, Assisi 1990², str. 22.

³ Usp. isto, str. 24-25.

poruka evanđelja bez obzira na koga se to odnosilo, na svećenika ili biskupa, na katolika - vjernika ili čovjeka dobre volje, na članove Rimske kurije i rimskih ureda ili predstavnike crkvenih diplomatskih službi.

Na osobit način Papa analizira pojedine aspekte crkvenoga i vjerskog ponašanja koji su u današnjem svijetu na neki način 'dvoznačni', to jest previše vezani uz način života koji dolazi iz svijeta, poput karijerizma, trijumfalizma, korupcije, licemjerja, 'suvremene kulture blagostanja', razorne snage vlasti kao moći... Riječ je o utjecaju 'duhovne svjetovnosti' ili 'duha onoga negativnog' u svijetu na vjerski unutarcrkveni i pastoralni život što umanjuje vjerodostojnost Crkve i njezinih službenika.

Papa Franjo je više puta na jutarnjim misama u „Domu svete Marte“ ukazivao na opasnost trijumfalizma i karijerizma u Crkvi.

Spomenimo ovdje „karijerizam“ koji je također prisutan na različite načine. Riječ je (28. 5. 2013.) o napasti slijediti Krista da bi se domogao što veće vlasti i moći, da bi učinio karijeru. Prije je bilo uobičajeno reći „da dijete želi ostvariti crkvenu karijeru“. No, i danas je ta misao prisutna u mnogim srcima, tj. „mnogi kršćani pod utjecajem svjetovnog načina života misle da slijediti Krista je dobro zbog toga što se može učiniti karijera, može se napredovati“. U povijesti, ističe Papa, je od početka prisutna takva pojava „počevši od vladara i tolikih osoba, „kao i nekih – ne želim reći mnogih nego nekih – svećenika i biskupa“. U govoru polaznicima „Papinske crkvene akademije“ (6. 6. 2013.) papa Franjo je bio jasan: „Karijerizam je kao guba. Molim lijepo, ne karijerizmu“.

2. Noviji crkveni dokumenti o odgoju svećeničkih kandidata

Na koji način noviji crkveni dokumenti o odgoju spominju, razglabaju ili pak ne moralnu dimenziju izgradnje svećeničkoga ili redovničkoga kandidata odnosno kandidatice.

Ja sam uspio za ovu prigodu 'prolistati', 'preletjeti' nekoliko novijih crkvenih dokumenata koji se odnose prvenstveno na svećeničke kandidate. Meni nije posebno poznato imaju li redovničke zajednice određene zajedničke dokumente sličnoga značaja ili se cjelokupni odgoj temelji na propisima koje je svaka redovnička zajednica izradila za sebe od kandidature, postulature do novicijata. O tome, možda možemo kasnije u raspravi više. No, moralna dimenzija na putu zvanja je jednako važna kako za svećeničke tako i za redovničke kandidate odnosno kandidate.

Stoga i oni crkveni dokumenti koji se odnose direktno na svećeničke kandidate pod različitim vidovima jednako vrijede i za redovničke kandidate. Tu posebno mislim na moralnu dimenziju života koja je jednako važna kako za posvećenu osobu tako i za svećenika kako za redovničkoga kandidata i kandidatice tako i za svećeničkoga kandidata.

Uzimam tri dokumenta: Apostolska pobudnica blaženoga pape Ivana Pavla II., *Pastores dabo vobis – Dat ću va pastire*, Rim, 1992., Zagreb, 1995., kao rezultat biskupske sinode iz 1990. godine; Hrvatska biskupska konferencija, *Formacija svećeničkih kandidata. Načela i smjernice*, Zagreb, 2012., i veoma važan dokument upravo za ovo područje: Kongregacija za katolički odgoj, *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata*, Rim, 2008., Zagreb, 2009.

Zaustaviti ćemo se ukratko samo na dimenzijama svećeničke izgradnje, tj. na onome što je najvažnije u životu svećenika a o čemu se treba voditi računa u odgoju kandidata. Četiri su dimenzije svećeničke izgradnje koje donosi *Pastores dabo vobis* i koje se kasnije u drugim dokumentima ponavljaju. To su ovim redom: *ljudska izgradnja*, *duhovna izgradnja*, *intelektualna izgradnja* i *pastoralna izgradnja* (br. 43-59). To navodi odnosno preuzima i najnoviji dokument hrvatskih biskupa – *Formacija svećeničkih kandidata*, te kada je riječ o bogoslovima navodi: ljudska formacija, duhovna formacija, intelektualno-teološka formacija i pastoralna formacija (br. 105-142).

Dokument Kongregacije za katolički odgoj, *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata*, na kojem se radilo više desetljeća... a glavni naglasak stavlja *na prosudbu* onih koji stupaju u bogoslovije odnosno redovničke zajednice, također polazi od četiri spomenute dimenzije: ljudske, duhovne, intelektualne i pastoralne.

Ovaj dokument „Smjernice...“ ističe važnu činjenicu da, naime središnji dokument, „*Pastores dabo vobis*“ naglašava kako je duhovna dimenzija 'najvažniji element u svećeničkom odgoju', a da je ljudska dimenzija temelj cjelokupne izgradnje“ (br. 2). Dakle, duhovna dimenzija *najvažnija*, ali ljudska dimenzija *temeljna za sve druge*. Mogli bismo zaključiti, bez temelja se ne može ili evanđeoski „bez temelja koji se gradi na čvrstoj stijeni“ (usp. Mt 7, 24-27) ne može izdržati kuća, posebno u vrijeme velikih oluja i nevremena. Vjerujem da se možemo složiti da u današnje vrijeme na mladi život kako svećeničkih tako i redovničkih kandidata i kandidatice udaraju različite oluje i vihuri... Pobudnica „*Pastores dabo vobis*“ nabraja „niz ljudskih kreposti i umnih sposobnosti koje se traže od svećenika kako bi njegova osobnost bila 'most, a ne zapreka drugima u susretu s Isusom Kristom, Otkupiteljem čovjeka' (PDV, 43), 7. Riječ je, zapravo, o *ljudskim osobinama* o kojima je nužno voditi računa kako prije stupanja u proces odgoja tako i kasnije u bogosloviji ili samostanu.

To su: opća uravnoteženost osobe, duboko poznavanje ljudske duše, osjećaj za pravdu i poštenje, pozitivna i čvrsta svijest o vlastitom identitetu, hrabrost u donošenju odluka, poznavanje vlastitih sposobnosti i ograničenja ... (br. 7, str. 7-8).

Međutim, danas se sve više suočavamo s „mnogim očitovanjima one neuravnoteženosti koja je ukorijenjena u čovjekovu srcu“ (br. 5)⁴.

Ta neuravnoteženost se na „poseban način ogleda u proturječju između ideala sebedarja, kojem kandidat svjesno teži, i njegova konkretnoga života“ (br. 5, str. 14).

S jedne strane, ideal sebedarja a, s druge strane, teškoće „koje nezaobilazno prate postupni razvoj moralnih kreposti“ (*Isto*).

Koje su to teškoće? Naime, „u onih koji danas traže da stupe u sjemenište osjeća se, manje ili više naglašen, utjecaj sve prisutnijeg mentaliteta kojeg karakteriziraju konzumizam, nestabilnost u obiteljskim i društvenim odnosima, moralni relativizam, krivi pogledi na spolnost, oskudnost izbora, sustavno nijekanje vrijednosti, posebno od strane medija“ (*Isto*). Ovdje je riječ o teškoćama prvenstveno moralne naravi.

Osim toga, nastavlja dokument „Smjernice za korištenje psihološke struke...“ Među kandidatima se mogu naći oni koji iza sebe imaju **različita iskustva** – ljudska, obiteljska, profesionalna, intelektualna i afektivna – koja su na različite načine ostavila još **nezaliježene rane** i koja uzrokuju smetnje. Sam kandidat zna biti nesvjestan stvarne

⁴ Ovdje se citira GS, br. 10, u kojem se naglašava „da čovjeka muči podijeljenost u njemu samom, a odatle se rađaju tako brojni i toliki razdori također u društvu“.

težine tih smetnji i često ih pogrešno pripisuje vanjskim uzrocima a ne sebi, te se, tako lišava mogućnosti da se na pravi način uhvati u koštac s njima“ (Isto).

Papa Ivan Pavao II. je u Govoru Rimskoj roti (25. siječnja 1988.) ukazao na tu teškoću, tj. čovjeka koji nosi u sebi poziv da usvoji transcendentalne vrednote, ali „on, ipak, ostaje ranjiv u srcu i na dramatičan je način izložen opasnosti da pretrpi neuspjeh u vlastitom zvanju, zbog otpora i nevolja na koje nailazi na svome životnom putu, kako na svjesnoj razini, koja uključuje moralnu odgovornost, tako i na nesvjesnoj razini, i to neovisno o tome je li riječ o osobi bez ikakvih psihičkih smetnji ili osobi koja pati od blažih ili umjerenih oboljenja, koja bitno ne utječu na njezinu slobodu da teži, odgovorno izabranim, vrhunaravnim idealima“ (Isto, bilj. 20).

Spomenute teškoće, koje su uglavnom moralne naravi, mogu „uvjetovati sposobnost osobe da napreduje na putu formacije za svećeništvo“ (Isto, br. 5, str. 15) ili redovnički život.

Iz do sada, na temelju crkvenih dokumenata rečenoga, proizlazi da postoje različite teškoće u odnosu na ljudsku dimenziju kandidata ili kandidatice koje otežavaju formaciju bilo za redovništvo bilo za svećeništvo. Tako to nazivaju i noviji crkveni dokumenti o odgoju svećeničkih kandidata.

No, unutar te ljudske dimenzije dadne se otkriti zapravo moralna dimenzija života mladića ili djevojke. Međutim, spomenuti crkveni dokumenti ne upotrebljavaju taj pojam „moralna dimenzija“ ili teškoće u moralnoj dimenziji! ZAŠTO?

Zašto noviji crkveni dokumenti o odgoju svećeničkih kandidata ne problematiziraju izričiti moralnu dimenziju u formaciji?

Izričiti odgovor na to pitanje ja vam u ovom trenutku ne mogu ponuditi! Mogu, i to želim, s vama zajedno tražiti odgovor odnosno uočiti važnost upravo moralne dimenzije kandidatova ili kandidatičinoga života kako za stupanje u samostan ili bogosloviju tako i za cijeli formacijski proces nakon dolaska u zajednicu odnosno bogosloviju.

Neki od razloga zbog čega se kako u crkvenim dokumentima tako i u konkretnom odgoju **ne govori izričiti** o moralnoj dimenziji u formaciji:

- pod duhovnom dimenzijom se na neki način razumije i moralna dimenzija kandidatove formacije;
- kandidati odnosno kandidatice su se u prošlosti regrutirali uglavnom iz stabilnih katoličkih obitelji u kojima se živjelo prema vrijednosnom i moralnom sustavu Katoličke Crkve;
- vrijednosna i moralna usmjerenja u društvu su se velikim dijelom poklapala sa onima vjerskih skupina i Crkve;
- jednom riječju, ona ili onaj koji je želio krenuti svećeničkim ili redovničkim životom znali su da svoj život moraju prilagoditi načinu života u određenoj zajednici ili svećeništvu. Dakle, pitanje je bilo: Mogu li ja živjeti tim i tim stilom i načinom života koji je jasno određen!
- budući da je bilo u Katoličkoj Crkvi dovoljno zvanja, posebno u Crkvi u Hrvata, mogla se praviti selekcija.

Neki od razloga zbog čega bi u novije vrijeme **bilo nužno potrebno izričiti** voditi računa o moralnoj dimenziji u formaciji:

- što se više udaljujemo od Drugoga vatikanskog koncila postaje sve očitije da se u duhovnoj formaciji odnosno u *duhovnoj teologiji* koja se u međuvremenu razvija sve manje raspravlja moralna dimenzija čovjekova odnosno kršćaninova života. Ne ulazeći dublje u tu važnu tematiku napominjem samo ono što se dogodilo. Dok su prije ascetika i mistika, koje su se odnosile prvenstveno na duhovni čovjekov život, bile dio moralne teologije odnosno pretpostavljale su određene postulate moralne teologije, danas se duhovna teologija profilirala kao zasebna teološka disciplina sa sadržajima 'duhovnoga značaja' koji, čini se ili barem koliko je meni poznato, manje obrađuju konkretne moralne probleme u čovjekovu životu, a više se bave svim onim što *danas shvaćamo duhovnim*. Rezultat takvoga razvoja onda može biti i razumijevanje duhovne formacije kao najvažnije koja bi obuhvaćala različite aspekte formacije. Tako dokument HBK-e „Formacija svećeničkih kandidata“ pod duhovnom formacijom shvaća slijedeće: čitanje i razmatranje Božje riječi, liturgijski život, sakramentalni život, euharistija kao središte, pobožnost prema BDM... kao i poslušnost, posvećeno beženstvo – svećenički celibat, kršćanski ideal siromaštva, disciplina, zajedništvo s Crkvom, suradnja s vjernicima laicima (br. 106-124).
- nadovezujući se na prije rečeno proizlazi da se moralna dimenzija u životu kandidata i uopće svećenika, redovnika i redovnica još uvijek *velikim dijelom pretpostavlja* premda se konkretni život čovjeka promijenio u tom smislu da je suvremeni čovjek sve ranjiviji i to upravo pod moralnim vidom.
- nasuprot toga u društvenom životu sve više se uočava problem neetičnosti i nemoralnosti ponašanja suvremenog čovjeka na različitim područjima života. To je razlog da se već više desetljeća raspravlja o etici u ekologiji, etici u politici, bioetici, poslovnoj etici, etici u poduzetništvu i gospodarstvu, novinarskoj etici...
- kod nas u Hrvatskoj, ali i drugdje u svijetu, puno *se raspravlja o kriminalu* u gospodarstvu, politici i u drugim područjima javnoga života. Nedavno je objavljena i knjižica sada pape Franje, čiji je sadržaj objavljen u Argentini prije više do 20 godina, a prevedena je i na hrvatski jezik pod naslovom: „Korupcija – zlo našega vremena“, Verbum, 2013. Riječ je o izvrsnoj knjizi, koju bi trebalo svakako pročitati. (Nadam se da će u slijedećim izdanjima hrvatski prijevod biti poboljšan kako bi se prilično teška materija lakše razumjela).
- bez obzira na konkretne rezultate u Hrvatskoj se u prošla dva desetljeća raspravljalo o nekima od spomenutih tema pod etičko-moralnim vidom, primjerice etika u gospodarstvu, novinarska etika, bioetika.. Ako su crkveni ljudi, posebno teolozi, i raspravljali o tim temama, one su se odnosile gotovo isključivo na situaciju u hrvatskom društvu. Nije se raspravljalo javno o moralnoj dimenziji crkvenoga života, crkvenih službenika, moralnoj dimenziji u formaciji ...

Da bi trebalo u odgoju više pozornosti posvetiti moralnoj dimenziji života kandidata govore i različite negativne pojave u životu crkvenih službenika posljednjih desetljeća: pedofilija, nemoralna ponašanja u raspolaganju crkvenom imovinom; situacija u vatikanskoj banci, svima je vjerojatno poznata žalosna situacija sa slovenskom Crkvom pod tim vidom, a ima sve više i primjera u hrvatskoj Crkvi u odnosu na nemoralna raspolaganja crkvenom imovinom (kredit, hipoteke...).

Moralna dimenzija se ne odnosi samo ili isključivo na spolno područje, nego je puno šira i kada je riječ o životu i radu svećenika, redovnika i redovnice – a o svemu tome potrebno je voditi računa u radu s mladim ljudima koji se zanimaju za duhovno zvanje.

Zaključio bih riječima pape Franje, odnosno kardinala Bergoglia, koje je on kao nadbiskup Buenos Airesa iznio o svećeništvu odnosno primanju svećeničkih kandidata. Iz knjige: Saverio Gaeta, Papa Franjo. Život i izazovi, KS, Zagreb, 2013., str. 64:

„Mi su sjemenište primamo svega četrdeset posto onih koji se prijave...zajednički život svakoga vikenda omogućuje da se razluči tko ima zvanje, a tko jednostavno traži utočište ili ima pogrešno poimanje o Božjem pozivu“.